

En söndertuggad penna och pannan i djupa veck? Söndag spanar på kryss – och ser i kors. Bokstäver helt enkelt, rätt i krysset.

Text: Karin Herou Foto: Privat, Getty images

Med dille på

Lena Holmlund har skapat korsord i tio år.

Lurigt, klurigt och underfundigt. Ett bra korsord ska underhålla, utmana – och kanske rent av utbilda. Men att leka med ord är ingen nymodighet och faktum är att man hittat rutmönster på lertavlor från Pompeji, staden som förstördes av vulkanutbrott för drygt 2 000 år sedan.

Världens första korsord publicerades i tidningen New York world år 1913. Mitt under brinnande världskrig kände många ett behov av att skingra tankarna och en diamantformad ordfläta blev upprinnelsen till vår tids korsord.

Och kors vilket genomslag det fick! I Sverige fick vi dille på kryss år 1925 när korsordskonstruktören Bertil Geijer skapade den första ordflätan i Svenska Dagbladet. I dag ses svensken som ett av världens mest

korsordslösande folk och 3,7 miljoner kryssar regelbundet, enligt Orvestos medieundersökning.

Lena Holmlund har skapat korsord i tio år – och gör ofta kryss med ruter i.

– Det får gärna vara lurigt, som att sup på arbetstid blir knogjärn, affärsidkare blir vänsterprasslare eller att ”skriver böcker med dubbelknorr” blir John Grisham. ▶▶▶

Hon konstruerar kryssen hemma i Hägersten. Själva flätan tar ungefär sex timmar att knäpa ihop och det som tar längst tid är klurigheterna. Att hitta ledtrådarna som beskriver det eftersökta ordet kan ta timmar.

– Ibland vaknar jag mitt i natten av en snilleblix.

– Jag älskar ord och kan inte låta bli att leka med dem. Här-omdagen kände jag att jag ville ha pantalonger i ett kryss och började direkt fundera på om det skulle gå att ha nyckeln ”återvinningsbara byxor”.

I Sverige finns 87 stycken korsordskonstruktörer registrerade i medlemsorganisationen Sveriges korsordsmakare. Vill du lösa lätt? Börja längst ner till höger, här slutar konstruktören nämligen sina kryss.

– Här måste ord stråla samman från alla håll och då kommer nödlösningarna. Ara och ur är ord som både konstruktören och den rutinerade lösaren rynkar på näsan åt, men de fungerar som murbruk i kryssen.

Däremot finns det ord som får konstruktören att fröjdas. Lena kan få glädjefnatt av ord som sjangdobel (elegant) och kökkenmödding (hög av avfall). Och när tonårssönerna slänger ut en ny fras lyssnar hon noga.

– Här-omdagen skulle en av mina söner damma lingonsylten. Slanglexikonet åkte fram direkt och det betyder tydligen att äta upp allt ner till minsta smulan. Än har jag inte fått in det i ett kryss, men det kanske kommer.

Som korsordsmakare gäller det alltså att hänga med i språkets skiftningar. Funkar frilla för frisyr trots att det en gång i tiden betydde älskarinna? Eller är det rent av ordets kluriga styrka?

Och hur är det med cancer, folkmord, eller corona för den delen?

” Jag älskar ord och **kan** **inte låta** **bli** att leka med dem

– Det är upp till korsordsmakaren vilka ord hen väljer. Självt menar jag att vi måste prata mer om rasismen som florerar i samhället, men jag vill inte ge utrymme åt högerextremister i mina kryss, eftersom det inte finns någon plats i rutorna för diskussion.

– Men ta ordet ebola, det är ganska flitigt förekommande i korsord på grund av att b som andrabokstav är relativt ovanligt. Därför ser man också både abort och ubåt rätt ofta i kryss.

– Corona har jag faktiskt redan använt en gång, cancer går bort på grund av två c. Ingen av sjukdomarna är ju kontroversiell eller kränkande men visst kan de väcka känslor och det krävs fingertoppskänsla för att använda dem.

Namn: Lena Holmlund.
Ålder: 50. **Gör:** Korsordsmakare. Utbildad översättare. **Bor:** Hägersten, Stockholm. **Familj:** Två söner, 13 och 16. **Aktuell:** Med boken *Korsordets ABC*. **Favoritord:** Galgfysionomi (skurkaktigt utseende).

Av samma anledning som att abort och ubåt är flitigt förekommande ser man också ofta Adonis, den bildsköne grekiska guden. Ett d efter ett a gör honom odödlig i korsordssammanhang.

Många hyllar Zlatan för hans insatser på planen men korsordsmakarna jublar av en annan anledning.

– Äntligen slapp vi Zeus, som dessutom innehåller den svåra bokstaven u.

Vad som är kontroversiellt för en korsordsmakare är givetvis en smaksak.

– Vissa upprörs fortfarande av hen, men själv tycker jag att de gör en höna av en fjäder.

Lena löser korsord ibland, främst på tåget.

– Min kompis och kollega Niklas gör kryssen i tågtidningen Kupé. De är jättesvåra och jag kan bli riktigt arg på honom för att jag inte fattar. Men han hävdar att de är gjorda för att räcka hela resan... Ett annat kryss jag alltid blir upplöst av är tidningen Ottars ”Snusk-kryss”. Där får både slang och sexualpolitik plats.

Till sist, vilka bokstäver skyr du?

– Bokstaven J fyller mig med bävan eftersom väldigt få vokaler passer efter J. Jag väljer ofta bort den. Varken jiu-jitsu eller jiggborrnig känns lockande. □

Själva flätan tar ungefär sex timmar för Lena Holmlund att knäpa ihop och det som tar längst tid är klurigheterna. Att hitta ledtrådarna som beskriver det eftersökta ordet kan ta timmar: ”Ibland vaknar jag mitt i natten av en snilleblix”, säger hon.

LENA HOLMLUND TYCKER TILL OM...

Förekommer aldrig i mina kryss?

- Kränkningar eller rasism.
Men om något skulle slinka
igenom hoppas jag på bass-
ning från lösarna.

Genitiv-s, för eller emot?

- Emot. Jag tycker att det är
fegt. Jag har använt det en
enda gång när nyckeln var
Penningar och svaret: Herr
Arnes.

Bläck eller blyerts?

- Blyertspennan kom i all-
mänt bruk först på 1500-talet,
medan den ädla konsten att
skriva med bläck behärskades
av antikens egyptier för 4500 år
sedan. Personligen tycker jag
att det är en smaksak.

Alliteration?

- Det piggar alltid upp, det
låter bättre med tuppens topp
för tuppkam till exempel.

Korsordsmakare i kulturen?

- Vi är inte så flitigt förekom-
mande i filmer och böcker och
när vi väl gestaltas framställs vi
som smått galna och kufiga.
Och alla är ju inte det.

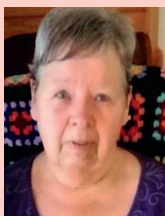
SEX

KRYSSARKNEP FÖR ATT DU SKA KUNNA BLI EN
SUPERKRYSSARE

- 1 BÖRJA I NEDRE HÖGRA HÖRNET**
Där finns kortare ord och ofta slutar korsordsmakaren sitt arbete just där.
- 2 LÅT DIG INTE LURAS**
av ord som har flera betydelser, som far (åker eller pappa).
- 3 UTTALA ORDEN HÖGT** för dig själv, då är det lättare att gissa vad korsordsmakaren är ute efter.
- 4 LÄR DIG SMÅ-ORDEN** som ofta förekommer, som ur, ara, rö och ra.
- 5 UDDA BOKSTAVS-KOMBINATIONER** är ofta periodiska systemet, landskoder eller förkortningar på amerikanska stater.
- 6 HÅLL KOLL PÅ NYCKLAR** som slutar med frågetecken, det kan vara en luring.

”Jag gillar att använda mina små grå”

Annika Eriksson, 69, Nävekvarn.
Hur ser din kryssrutin ut?

– Jag tar fram tuschpennan och sätter i gång, pang på bara. Jag kan knappt se ett korsord utan att känna hur det kliar i fingrarna.

Hur ofta löser du kryssen i Söndag?

– Varje vecka.

Vad lockar med korsord?

– Jag gillar ju ordvrängeri och att få använda mina små grå. Efter ett tag kommer man underfund med vad korsordsmakaren är ute efter. Sedan kan man ju förstå frågan fel, min sambo läste ”plåt-termos” när det stod ”plåt-termos” till exempel. Ibland skrattar jag rakt ut när jag får till ordet. Jag fyller snart 70 och har löst korsord sedan tonåren, så det är verkligen ett intresse.

Fakta/ Korsord

■ Världens första korsord publicerades i New York World 1913.

■ Våren 1925 gjorde korsordskonstruktören Bertil Geijer den första ordflätan i Svenska Dagbladet, men det stora framgången för kryssen kom när Kors och tvärs introducerades i samma tidning 1954.

■ I dag är 3, 7 miljoner svenskar intresserade av korsord, enligt Orvestos medieundersökning.

? Kan man skydda sig mot demenssjukdomar genom att lösa korsord och spela sudoku?

”Det finns ett ganska starkt vetenskapligt stöd för att regelbunden ’hjärngymnastik’ är av godo för att hålla hjärnceller i gång. Men det är ingen garanti för att inte drabbas av demenssjukdom.”

Källa: Demenscentrum